

APIE VILNIAUS PIEŠIMO MOKYKLĄ

Académie de Vilna... Šį mistiškos Vilniaus akademijos pavadinimą sutiksi ne vienoje knygoje ir ne viename straipsnyje, skirtuose Paryžiaus mokyklos dailininkų litvakų kūrybinėms biografijoms pristatyti. Akademijos legendą neabejotinai sukūrė patys dailininkai, o tai byloja apie aukštą jų pirmosios *alma mater* įvertinimą.

„Monparnasas, Lietuvos dailės sostinė“ – tokį pavadinimą savo atsiminimams apie tapytoją Michelį Kikoinę¹ suteikė Arbit Blatas, pats išeivis iš Lietuvos, turėdamas galvoje visą litvakų, apsigyvenusių Monparnase, konglomeratą. Tokia buvo *L'École de Paris* pradžia.

„Šios istorijos pradžioje buvo Lietuva. Nejmanoma pamiršti jos peizažų, jos šviesų, jos aplinkos, kuri kartu su visais savo ritualais persunkė Kikoinę¹, taip pat ir visus mus, dailininkus slavus (t. y. dailininkus, atvykusius iš tuometinės Rusijos imperijos teritorijos – J. Š.)“, – rašė jis toliau. – „Lietuva, kuri yra taip toli, Lietuva davė galimybę suvokti savo talentą daugeliui dailininkų, ar tai būtų Rusijos patriotai, tokie kaip Levitanas <...>, ar Prancūzijos, kuriems Paryžius buvo tapybos Meka¹“.

Tai kas gi iš tiesų buvo toji Vilniaus akademija, davusi pradžią tiekai daug iškilių dailininkų? Šis klausimas vis dar neduoda ramybės daugeliui *L'École de Paris* tyrinėtojų, nekalbant jau apie plačiąją visuomenę. Specialistai atsakymą žino – tai gerokai primiršta Vilniaus piešimo mokykla, kurią 1866 m. pabaigoje įkūrė carinės Rusijos valdininkai. Ji veikė iki pat I pasaulinio karo – 1915 m. visas jos inventorių buvo evakuotas į Rusijos gilumą, Samarą.

Deja, Vilniaus piešimo mokyklos archyvas nėra išlikęs, o su ja susijusi istoriografija be galo skurdi, joje pateikta informacija ne visada teisinga. Mokyklos įkūrimo peripetijas, veiklos pobūdį, dailės dėstymo ypatumus, dėstytojų bei mokinių vardus ir pavardes pasisekė rekonstruoti pasitelkus ilgamečius įvairių fondų dokumentų tyrimus Vilniaus, Sankt Peterburgo, Maskvos archyvuose. Vėlesniais metais studijavusių asmenų pavardės buvo išryškintos studijuojant daugelio žymių dailininkų biografijas ir kitą su jais susijusią istoriografinę bei ikonografinę medžiagą, išsibarsčiusią po Europos, Amerikos ir Afrikos žemynus. Tad apie Vilniaus piešimo mokyklą turime kalbėti kaip apie daugiatautį reiškinių, turėjusį įtakos ir kitų kraštų dalei bei meninio gyvenimo organizavimui.

Tačiau Vilniaus piešimo mokykla buvo įkurta ne tam, kad jos mokiniai išgarsėtų visame pasaulyje, o tam, kad visų pirma būtų kam tapyti ikonas stačiatikių cerkvėms ir kitam, daug svarbesniam tikslui, kurį kaip ir kitų ugdymo įstaigų tikslą labai aiškiai apibūdino 1863 m. Vilniuje pradėtas leisti periodinis leidinys „Vestnik Zapadnoj Rosiji“ („Vakarų Rusijos laikraštis“):

„Tam, kad surusintume Šiaurės vakarų kraštą (o tam dabar nukreipti visi valdžios ir visuomenės rūpesčiai), mums būtina iškelti jame rusiškąjį tautiškumą, rusišką dvasią, protinį išsivystymą tokia dvasia, kad ji įgytų persvarą prieš lenkiškuosius siekius...“, – atvirai imperinės politikos uždavinius apibūdino Vilniuje 1863 m. pradėtas leisti periodinis leidinys „Vestnik Zapadnoj Rosiji“ („Vakarų Rusijos laikraštis“)².

Iš tiesų, 1832 m. uždarius Vilniaus universitetą, Lietuvoje nebeliko ir profesionaliosios dailės ugdymo bazės. Daugelis dailės katedrų auklėtinių buvo ištremti arba emigravo į užsienį. Likusiųjų

¹ Arbit Blatas, Montparnasse, capitale de la Lituanie des arts, *Les pionniers de L'École de Paris. Kikoïne, dirigée par Leïla Voight avec de la Fondation Kikoïne, Thonon-les-Bains: L'Albaron, Présence du Livre, Groupe N. P. E, 1992, p. 33, 34.*

² *Вестник Западной России, год VI, 1868, кн. 12, т. 4, Вильна, 1869.*

Lietuvoje dailininkų padėtis buvo ganėtinai vargana – mažai kas tesidomėjo jų darbais, nebuvo ir potencialių mecenatų. Nemažai tapytojų buvo priversti užsidirbti pragyvenimui versdamiesi privačiomis dailės pamokomis, mažiau talentingi – dėstydami piešimą įvairiose gimnazijose. Dailės padėtis krašte imperijos valdininkų visiškai nedomino. Nebuvo organizuojamos ir dailės parodos. Profesionalioji Lietuvos dailė tarsi pasitraukė iš oficialaus meninio gyvenimo. Jos gyvavimą iš esmės palaikė trys dailininkų dinastijos – Römerių, Ruseckų ir Slendzinskių, – prie kurių šliejosi keletas vargingiau gyvenusių tapytojų.

XIX a. viduryje Vilniuje, išskyrus privačias iniciatyvas, nebuvo net paprasčiausios piešimo mokyklos. Tiesa, kurį laiką dailės pradmenų kartu su bendruoju išsilavinimu galima buvo pramokti Bajorų institute, kuriame piešimą dėstė Kanutas Ruseckas (1800–1860), o po jo mirties – Aleksandras Štrausas (1834–1896)³.

Privačiomis pamokomis Vilniuje vertėsi Vincentas Dmachauskas (1807–1862), Andrius Valinavičius (1792–1853). Tačiau kūrybingesnis jaunimas profesionalių žinių semtis ir diplomo įgyti jau vyko svetur, dažniausiai į Peterburgo dailės akademiją (Tadas Goreckis (1825–1868), Albertas Žametas (1821–1876), Jonas Zenkevičius (1821–1888), Karolis Rafalavičius (1831–1861), Boleslovas Ruseckas (1824–1913), Juozapas Marševskis (1827–1883) ir kiti, ar Maskvos tapybos, skulptūros ir architektūros mokyklą (Mykolas Elvyras Andriolis (1836–1893), Vincentas Slendzinskis (1837–1909).

Apie 1954–1955 m. Vilniuje, Römerių namuose Savičiaus gatvėje, susibūrę dailininkai Jonas Zenkevičius, Alfredas Römeris ir Konstantinas Brochockis kartu tapė ir toji jų veikla juokais buvo vadinama „Römerių akademija“⁴, nes iš tiesų jokios akademijos, nei mokyklos nebūta, tik vienas mokytojas, vienas mokinytis ir vienas „sekretorius“⁵.

Tuometės Lietuvos šviesuomenės pastangas palaikyti vos berusenantį meninį krašto gyvenimą nuvainikavo 1863 metų sukilimo nesėkmė. Po jo numalšinimo prasidėjusios represijos ir rusifikacinė carinės valdžios politika nubrėžė aiškią ribą XIX a. Lietuvos kultūroje, už kurios sekė keletas juodžiausių Lietuvos istorijoje dešimtmečių. Siekiant kuo greičiau užgniaužti laisvės troškimą, visokeriopais būdais buvo stengiamasi įrodyti, kad Lietuva nuo seno buvo rusiškų žemių dalis, beatodairiškai mėginama sunaikinti bet kuriuos atvirkštinius teiginius liudijančius šaltinius, sparčiai skiepijant čia rusų kalbą ir rusiškąją kultūrą. Tokiu būdu kultūra tapo vienu svarbiausių carinės politikos įrankiu, o jos kūrėjai – lojalūs, daugiausiai iš Rusijos iškviesti, neretai ribotų kūrybinių galimybių menininkai bei architektai.

„Mokslo įstaigos turi nepastebimai pasitarnauti moraliniam, vadinasi, ir galutiniam vakarų gyventojų susiliejimui su likusia Rusija. Tokie mūsų aukšti tikslai, kuriuos įvykdyti yra svarbiausia Vilniaus švietimo apygardos pareiga“, – rašė šios apygardos globėjas Ivanas Kornilovas⁶.

1864 m. Vilniuje buvo įkurta ikonų dirbtuvė, bet ji lūkesčių nepateisino. Pirminis bandymas 1865 m. įkurti oficialią dailės mokymo įstaigą Vilniuje irgi nebuvo vykęs. Ši užduotis buvo patikėta nelabai žinomam Rusijos dailininkui Ivanui Petrovui. Jis sudarė piešimo mokyklos programą, pavadintą „Piešimo mokyklos Vilniaus mieste taisyklės“, kuri buvo valdžios palaiminta, o mokyklos įrengimui skirta pinigų. Dėl nežinomų priežasčių šioji Petrovo piešimo mokykla taip ir nebuvo atidaryta⁷.

Tad 1866 m. Vilniaus švietimo apygarda kreipėsi į Peterburgo dailės akademiją prašydama rekomenduoti jai dailininką piešimo mokyklai Vilniuje organizuoti⁸. Tuometės dailės akademijos rektorius Aleksandras Rezanovas rekomendavo ne per seniausiai iš studijų užsienyje sugrįžusį dailininką Ivaną Trutnevą, tuo metu dirbusį piešimo mokytoju Vitebsko gimnazijoje.

Dailininkas jau buvo spėjęs užsirekomenduoti dalyvaudamas Muravjovo organizuotose ekspedicijose senovės rusų paminklams Šiaurės vakarų krašte fiksuoti. 1866 m. vasarą jis išsikvietė Trutnevą į Vilnių ir pavedė jam organizuoti piešimo mokyklą. 1866 m. rudenį, vis tebedirbdamas Vitebsko gimnazijoje ir belaukdamas vėluojančio jį pakeisti būsimo piešimo mokytojo⁹, Trutnevas parengė naują, žymiai platesnę piešimo mokyklos programą.

Trutnevo projekte buvo numatyta, kad naują mokyklą turi sudaryti du skyriai: Amatų-piešimo mokykla ir Tapybos mokykla. Nežymiai pakoreguota Trutnevo sudarytoji piešimo mokyklos programa atspausdinta kaip skelbimas tipografiniu būdu. Atspausdintoje programoje Tapybos

³ Lenkijos Mokslų Akademijos archyvas (LMA A), Z. Batowskio rinkiniai, III–2, q–4.

⁴ E. Aleksandravičius, *XIX amžiaus profiliai*, Vilnius, 1993, p. 206; E. Danilevičius, „Remerių būda“ Vilniuje, *Literatūra ir menas*, 1972 11 12, p. 13.

⁵ Edvardo Jono dienoraštis,

⁶ И. Корнилов, Общие замечания о положении учебно-воспитательного дела в Виленском учебном округе в 1866 году, Вильна, 1868, p. 7.

⁷ Lietuvos valstybinis istorijos archyvas (toliau –LVIA, f. 567, apr. 3, b. 1714, l. 1, 10, 12, 78.

⁸ А. Миловидов, Академик-художник Иван Петрович Трутнев, Вильна, 1908, p. 12.

⁹ LVIA, f. 567, apr. 3, b. 1632, l. 10, 18.

mokykla pakeista į Tapybos klases, o pati mokykla pirmaisiais metais taip ir vadinosi: Vilniaus amatų mokykla ir tapybos klasės¹⁰.

Remiantis Trutnevo sudaryta programa, **Amatų-piešimo mokyklos** tikslas buvo „suteikti galimybę visiems liaudies luomams išmokyti piešimo meno tiek, kiek reikia mūsų praktiniame gyvenime, taikant jį visiems darbams tiek namų buityje, tiek amatuose“, „ugdyti liaudies skonį ir supažindinti teoriškai, o taip pat ir praktiškai su kai kuriomis amatų šakomis, vystomomis mūsų tėvynėje, kurios mokslingumas priklauso nuo formų graikštumo“¹¹.

Piešimo ir braižybos kursus numatyta dėstyti „remiantis šių menų teorija, taikant ją įvairiems amatininkų darbams“, taip pat numatyta suteikti „bendrą supratimą apie architektūrą ir perspektyvą, atkreipiant dėmesį į medžiagų, naudojamų pastatams statyti, savybes ir vertingumą“¹².

Amatų-piešimo mokyklos dėstymo programą sudarė: „piešimo ir braižybos įvadas, geometrinių figūrų piešimas iš natūros, ornamentų ir gėlių piešimas, originalių žmonių ir gyvūnų piešimas, žemės ūkio padargų, mašinų, ekipažų, namų apyvokos dirbinių braižymas, pastatų planų, fasadų ir konstrukcijų braižymas, glausta architektūros ir perspektyvos teorija, žinios apie medžiagas, naudojamas statyboms ir gaminiams, amatų (dailidės, staliaus, tekintojų, kalinėtojų, juvelyrų darbų, dirbinių iš medvilnės, metalo, porceliano, apmušalų, ir baldų gamyba, stiklo pramonė) kūrimas arba projektai, ornamentų ir kt. lipdyba iš molio ir vaško“¹³.

Mokyti Amatų-piešimo mokykloje numatyta leisti visų luomų asmenims, ne jaunesniems nei 10 metų, mokant po 5 rub. per metus. Liaudies mokyklų mokiniams mokslas buvo nemokamas.

Tapybos klases numatyta atidaryti kartu su Amatų-piešimo mokykla. Lankyti Tapybos klases turėjo teisę visi abiejų lyčių dailės mylėtojai.

Tapybos klasių dėstymo programą sudarė šios disciplinos: „geometrinių modelių piešimas, originalių galvų ir figūrų piešimas, gipsinių galvų ir figūrų piešimas, piešimas iš natūros, galvų, peizažų, figūrų ir kt. kopijavimas aliejiniais dažais, galvų ir figūrų tapyba iš natūros, perspektyvos teorija, tapybos istorija, akvarelinė tapyba, galvų ir figūrų lipdyba iš molio ir vaško“¹⁴.

Mokslo trukmė abiejuose skyriuose nebuvo numatyta. Po programa yra priedas, nurodantis, kad Amatų-piešimo mokykla ir Tapybos klasė įkuriamos gimnazijos patalpose Pilies gatvėje Nr. 41/481 kieme (t. y. I berniukų gimnazijos, įsikūrusios uždarytame universitete, patalpose). XX a. pradžioje įėjimas į I berniukų gimnazijos patalpas buvo iš Blagoveščenskaja gatvės (dabar Šv. Jono ir Dominikonų g.). Užsiėmimai vaikinams ir merginoms vykdavo atskirai: vaikinams – pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais, merginoms – porinėmis savaitės dienomis.

Sulyginus Petrovo ir Trutnevo sudarytasias dėstymo programas, nesunku pastebėti, kad Trutnevo tikslai kuriant piešimo mokyklą buvo kur kas didesni nei jo pirmtako, o numatytą dėstyti dalykų apimtis žymiai platesnė ir gilesnė. Dar tebegyvendamas Vitebske, Trutnevas rūpinosi ir praktiniais dalykais, susijusiais su mokyklos įrengimu. Jis sudarė būtiniausių mokymo priemonių ir smulkaus inventoriaus sąrašą ir pats vyko į Peterburgą tų reikmenų įsigyti¹⁵. Stambesnis inventorių buvo gautas iš uždarytų Taksatorių klasių, o smulkesnį savo asmeninėmis lėšomis supirko Trutnevas¹⁶.

Lėšas, reikalingas mokyklos įrengimui, davė Vilniaus švietimo apygardos globėjas iš „jo nuožiūrai skirtų 6000 rub. liaudies švietimo priemonėms stiprinti“¹⁷. Iki 1896 m. mokyklą

Įėjimas į mokyklą iš Pilies gatvės. Atvirukas

Entrance to the school from Pilies Street. Postcard

¹⁰ LVIA, f. 567, apr. 3, b. 1714, l. 4–5, 8.

¹¹ Ten pat.

¹² Ten pat.

¹³ Ten pat.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ LVIA, f. 567, apr. 3, b. 1714, l. 22.

¹⁶ Ten pat, l. 23–24.

¹⁷ Ten pat, l. 25.

**Iėjimas į I berniukų gimnaziją
Blagoveščenskaja g. 26 (dabar
Šv. Jono ir Dominikonų g.).
Stanislovo Fleury nuotr.**

**Entrance to the school from
Blagoveshchenskaya Street
(today, Šv. Jono / Dominiko-
nų St.). Photo by St. Fleury.**

finansavo tik Liaudies švietimo ministerija, kiekvienais metais skyrė jai po 1220 rublių. Iš jų mažesnė pusė buvo skiriama vedėjo atlyginimui¹⁸.

Vilniaus amatų-piešimo mokykla ir Tapybos klasė buvo atidarytos 1866 m. gruodžio 6 d. jau minėtosios gimnazijos patalpose. Kaip ir buvo skelbta programoje, joje galėjo mokytis visi norintys, nepriklausomai nuo tautybės, tikėjimo, socialinės padėties ir lyties. Visur istoriografijoje nurodoma, jog mokslas Vilniaus piešimo mokykloje buvo nemokamas. Tačiau remiantis archyviniais dokumentais, už mokslą nereikėjo mokėti tik Amatų-piešimo mokykloje, o Tapybos klasės mokiniai mokėjo po 3 rub. per pusmetį. Į ją buvo priimami ne jaunesni kaip 12 metų asmenys¹⁹.

Pirmaisiais metais Amatų-piešimo mokyklą lankė iki 60 mokinių, o Tapybos klasę – per 50. Iš jų 95 vaikinai ir 22 merginos. 1867 m. į ją buvo priimta 110, o 1868 m. – 130 mokinių²⁰. Jau po dviejų Tapybos klasės veikimo metų net trys jos mokiniai įstojo į Peterburgo ir vienas į Berlyno dailės akademijas²¹.

1867 m., prasidedant naujesiems mokslo metams, Amatų-piešimo mokykla ir Tapybos klasės pradėtos vadinti Vilniaus liaudies piešimo mokykla²². Ilgainiui pavadinime žodis „liaudies“ iškrito, bet mokykla ir toliau išliko atvira mokytis visiems norintiems.

Jau pirmaisiais egzistavimo metais Vilniaus piešimo mokykla buvo labai populiari. Vilniaus švietimo apygardos globėjas Ivanas Kornilovas ataskaitoje generalgubernatoriui (1867 m. vasario 20 d.) rašė: „Gausus besimokančiųjų šioje pirmojoje Šiaurės vakarų krašte piešimo ir dailės mokymo įstaigoje skaičius įtikinamai liudija apie privalomą jos būtinumą ir palankumą, kurio įnai, vadovaujama dailininko Trutnevo, per trumpą laiką spėjo užsitarnauti <...>. Trutnevo teigimu, tarp mokinių yra gabių mokinių ir jų talentams vystyti yra būtinas pilnas ir įvairus geriausių ir puikiausių priemonių rinkinys“²³.

Tas „pilnas ir įvairus geriausių ir puikiausių priemonių rinkinys“, akivaizdu, nebuvo toks pilnas, nes turimos mokymo priemonės Trutnevo aiškiai netenkino – jis ne kartą prašė Vilniaus švietimo apygardos globėjo tarpininkauti naujų įsigijimui. 1867 m. gegužės mėn. iš Peterburgo dailės akademijos muziejaus kaip mokymo priemonės Vilniaus amatų-piešimo mokyklai ir Tapybos klasei buvo atsiųsta gipsinių atliejų, estampų, etiudų, piešinių, architektūrinių projektų kopijavimui, Paladijaus, Cipriano, Durand'o knygų apie architektūros teoriją²⁴.

1867 m. kovo mėnesį Maskvos Stroganovo techninio piešimo mokyklos direktoriaus rūpesčiu iš Maskvos dailės amatų muziejaus Trutnevo mokyklai buvo atsiųsta gipsinių graikiško ir gotikinio stiliaus ornamentų, Vinjolos (Giacomo Barozzi da Vignola) orderių bazių ir kapitelių, žmogaus figūros kojų ir rankų atliejų²⁵.

Tų pat metų liepos mėnesį Vilniaus švietimo apygardos globėjas, Trutnevo paragintas, kreipėsi į Maskvos tapybos, skulptūros ir architektūros mokyklą prašydamas atsiųsti linijinio piešimo kursą, sudarytą žymaus šios mokyklos pedagogo Jegoro Vasiljevo, bei Zaruckio „geometrinės linijinės braižybos vadovėlį“²⁶.

Iš pat pradžių mokymo kursas truko trejus metus. Kaip prisimena vienas iš mokyklos auklėtinių dailininkas Ivanas Vladimirovas, dailės dėstymas prasidėjo nuo paprastų užduočių:

„Pirmaisiai reikėjo nupiešti tiesias ir kreivas linijas, apskritimus, kvadratus, gipsinius lapus. Vėliau užduotys palaipsniui sunkėjo. Buvo reikalaujama nupiešti sunkesnes formas: vynuogės kekę, gipsinę galvą, kaukę ir t. t. Po to sekė jau ištisi pastatymai, susidedantys iš ornamento, drapiruotės, biusto... Piešdamas draperiją kartu su gipsu, mokins tuo pačiu mokėsi teisingai išlaikyti šviesos, krentančios ant gipso ir ant tamsios draperijos, santykį ir tuo būdu perteikti šviesos efektus“²⁷.

Tik po sėkmingo tokios užduoties įvykdymo mokiniui buvo leidžiama pradėti piešti pozuotojo galvą. Gyvais modeliais būsimiems dailininkams dažniausiai buvo senukai iš prie-glaudos.

¹⁸ Ten pat, l. 150.

¹⁹ Ten pat, l. 40–41.

²⁰ LVIA, f. 567, apr. 3, b. 1714, l. 40–41.

²¹ Rusijos valstybinis istorijos archyvas Sankt Peterburge (toliau – RVIA SP), f. 789, apr. 14, b. 31–T, l. 45–46.

²² LVIA, f. 567, apr. 3, b. 1711, l. 105.

²³ LVIA, f. 567, apr. 3, b. 1714, l. 10–41.

²⁴ Ten pat, l. 65.

²⁵ Ten pat, l. 91–92.

²⁷ RVIA SP, f. 789, apr. 11, b. 78, l. 24–25.

Pagrindinės Trutnevo pedagoginio metodo nuostatos buvo nukreiptos į tai, kad būsimieji dailininkai išmokyti perteikti tiksliai, bet realią gyvosios gamtos ir daiktų prigimtį, tuo nutoldamas nuo akademizmo dailės mokymo sistemos, kuri lavindama profesinius įgūdžius, tenkinosi menine mąstysena, išugdyta tik dairantis į klasikinius pavyzdžius.

Išėjęs vieną stipriausių akademizmo mokyklų, Trutnevas, jau besitobulindamas užsienyje, suprato natūros studijų svarbą tikroviškam vaizdo perteikimui. Gyvosios gamtos, o kartu ir realaus aplinkos gyvenimo stebėjimas padėjo dailininkui, kiek tai jam leido aplinkybės, nutolti nuo sausų ir pompastiškų akademistinių siužetų, vis labiau susitelkti į kasdienybės vaizdavimą. Tai stengėsi perteikti ir mokiniais, savo dėstymo metode akademistinį vaizdavimo tikslumą derindamas su betarpiškomis realios gamtos studijomis. Todėl nemažai dėmesio Vilniaus piešimo mokykloje buvo skiriama plenerui. Matyt, tokia Trutnevo nuostata nulėmė ir jo pagalbininkų – peizažo tapytojų Rezanovo ir Paulio Römerio – pasirinkimą.

Atėjus pavasariui, „mokytojas kartu su mokiniais dažnai išeidavo į miesto apylinkes, kur būsimieji dailininkai, jo stebimi, turėjo tapyti medžių kamienus, akmenis, vandenį, kraštovaizdžio motyvus“. Mokslo metų pradžioje mokiniai turėdavo pateikti ataskaitai atostogų metu savarankiškai iš natūros atliktus piešinius²⁸.

Jau pirmaisiais mokyklos egzistavimo metais išryškėjo asmeninės Trutnevo, kaip puikaus pedagogo ir plačių pažiūrų žmogaus, savybės. Išlikdamas „tikras Rusijos patriotas ir doras krikščionis“²⁹, sąžiningai vykdėdamas jam patikėtas pareigas, Trutnevas netapo žaisliuku politikų rankose. Niekam nesistengė primesti savo pažiūrų, mokykloje pagrindinį dėmesį skyrė profesiniams įgūdžiams lavinti.

Kaip matyti iš Trutnevo sudarytosios programos, nei Amatų-piešimo mokykloje, nei Tapybos klasėje nebuvo numatytas ikonų tapybos dėstymas, vardan kurio ir buvo numatyta įsteigti Vilniuje piešimo mokyklą. Galbūt todėl Vilniaus švietimo apygardos pareigūnai neberodė ypatingo dėmesio mokyklos reikmėms.

Vilniaus švietimo apygardos globėju tapus Nikolajui Sergijevskiui, pastarojo įsakymu, 1870 m. Trutnevui buvo liepta parengti ikonų dirbtuvės projektą³⁰. Šios dirbtuvės uždavinys buvo „studijuoti cerkvių tapybą su jos charakterio ypatumais, pasireiškiančiais šventųjų vaizdavimo kompozicijos paprastumu, veidų šventumu ir griežtumu bei tikslu kostiumų atlikimu, griežtai prisilaikant tų bizantiškųjų pavyzdžių, kurie šiuo metu pas mus yra nusistovėję“³¹.

Pirmenybė priimant mokinius į ikonų dirbtuvę teikiama Vilniaus piešimo mokyklos auklėtiniais. Trutnevo ikonų dirbtuvės sudarytoji programa labai trumpa: „Piešimas ir tapyba nuo manekeno, auksavimas ir freskų tapymas, bizantinio stiliaus mokymasis, bažnytinio meno istorija, paveikslų šventosios istorijos temomis kūrimas“³².

Ikonų dirbtuvė, Trutnevo nurodymu, turėjo būti tame pačiame pastate su Vilniaus piešimo mokykla, bet įsikūrusi atskirame, erdviame ir šviesiame kambaryje. Paskesnėse Vilniaus piešimo mokyklos ataskaitose jos veikla neminama.

Ir toliau didžiausiu Trutnevo rūpesčiu liko Piešimo mokyklos dailės skyrius. Kaip aiškėja iš daugybės Trutnevo prašymų, siųstų į Peterburgo dailės akademiją, Piešimo mokyklos Tapybos klasėje beveik dvidešimt metų buvo naudojamos tomis pačiomis mokymo priemonėmis, kurias jau buvo paaukojusi šioji Akademija.

1885 m. Trutnevas prašė Peterburgo dailės akademijos atsiųsti mokyklai naujų metodinių priemonių: gipsinių antikinių galvų ir ornamentų, peizažų tapybos aliejumi bei akvarele pavyzdžių, perspektyvos teorijos.

V. Kairiūkštis. Ivano Trutnevo portretas. 1910 (kat. 225)

V. Kairiūkštis. Portrait of Ivan Trutnev. 1910 (cat. 225)

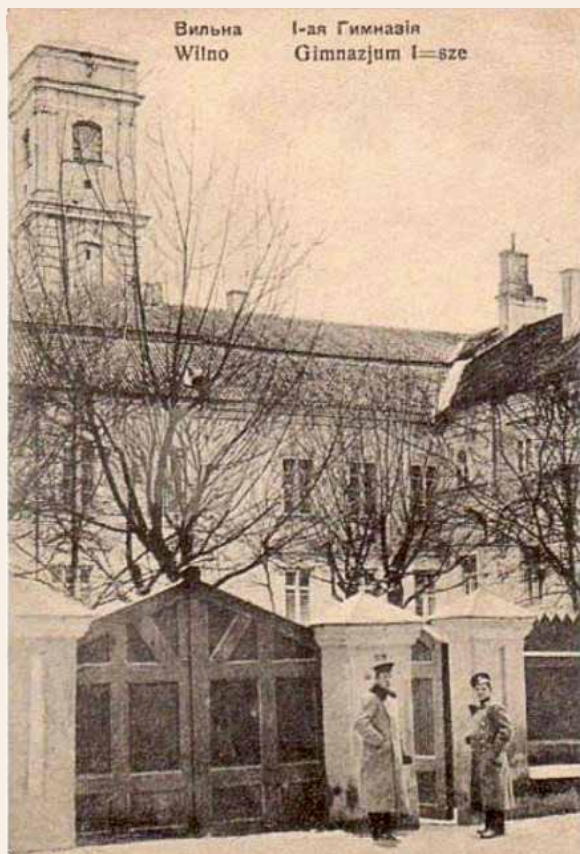
²⁸ А. Миловидов, Академик..., p. 10.

²⁹ Ten pat, sk. IV.

³⁰ LVIA, f. 567, apr. 3, b. 1714, l. 212.

³¹ Ten pat, l. 213–214.

³² Ten pat.

Vidinis kiemas su tvora, skiriančia I ir II berniukų gimnazijas. 1910 m. Atvirukas

Inner courtyard with a fence separating the 1st and the 2nd boys' schools. 1910. Postcard

„Mokyklai būtina turėti nors vieną nedidelį torską ir vieną arba dvi pusės ūgio figūras, arba kokį nors reljefą <...>. Figūrų mokykloje nors ir yra 2 vienetai (atsiustų Dailės akademijos), bet jos tokios didelės, kad jų nei apšviesti, nei pastumti“, – rašė mokyklos vadovas³³.

Didėjant mokinių skaičiui, vis aktualesnis tapdavo ir patalpų klausimas. Tame pačiame prašyme Trutnevas skundėsi: „mokykla nuolat turi tiek mokinių, kad kasmet norintiems patekti į mokyklą tenka atsakyti, nes neužtenka patalpų³⁴“. Tai byloja apie išaugusį mokyklos populiarumą.

Tad Vilniaus piešimo mokyklos turimos lėšos buvo gana ribotos, jų vos užtekdavo kasdienėms reikmėms patenkinti. Todėl Trutnevas dažnai kreipdavosi į Peterburgo dailės akademiją prašydamas atsiųsti buvusiųjų jo auklėtinių studijų darbų, kuriuos naudodavo kaip pagalbinę metodinę ar pavyzdinę medžiagą. 1889 m., pavyzdžiui, Peterburgo dailės akademija, Trutnevo paprašyta, atsiuntė 20 piešinių ir 6 etudus, tarp kurių buvo ir premijuoti jo buvusiųjų mokinių Konstantino Gorskio ir Juozapo Balzukevičiaus darbai³⁵. Tokiu būdu Trutnevas ne tik papildydavo mokymo priemonių arsenalą, bet kaupė brandesnius savo buvusių mokinių kūrinius ir planavo mokykloje įrengti muziejų.

Nuo 1871 m. Peterburgo dailės akademija periodiškai, kas trejus, o vėliau kas šešerius metus, rengė vidurinių mokyklų, gimnazijų ir specializuotų piešimo mokyklų mokinių piešinių konkursus, į kuriuos buvo siunčiami darbai iš visos imperijos³⁶.

Jau pirmajame konkurse paaiškėjo, jog Vilniaus ir Varšuvos švietimo apygardose į piešimo dėstymą mokyklose buvo žiūrima rimčiausiai. Peterburgo dailės akademijos sudarytos specialios konkurso komisijos teigimu, tokie rezultatai pasiekti todėl, kad šiose apygardose darė įtaką piešimo mokyklos – Varšuvos ir Vilniaus, kurios „naudingai paveikė kitas mokymo įstaigas būtent tuo, kad suteikė galimybę ir priemones rimtiems užsiėmimams už jų ribų“, t. y. pačiose piešimo mokyklose³⁷. Į šį konkursą Vilniaus piešimo mokykla buvo nusiuntusi šešiolikos auklėtinių darbus. Du mokiniai už savo piešinius buvo apdovanoti sidabro medaliais, aštuoni gavo pagyrimo raštus³⁸.

1878 m. Vilniaus piešimo mokyklai vėl buvo paskirti du sidabro medaliai ir šeši pagyrimo raštai, Trutnevui suteiktas Laisvojo piliečio garbės vardas, o dėstytojiui Römeriui Peterburgo dailės akademijos taryba pareiškė padėką³⁹. Tačiau toks palankus Vilniaus piešimo mokyklos įvertinimas mažai tejaudino oficialiuosius Vilniaus švietimo apygardos pareigūnus, kurie mieliau prisegdavo ordiną, nei išskirdavo pinigų. Piešimo mokyklai nuolat trūko ir lėšų, ir patalpų.

Mėginant spręsti patalpų problemą, Vilniaus piešimo mokykla kurį laiką buvo perkelta į Vilniaus mokytojų instituto pastatą. Tačiau toks perkėlimas problemos, matyt, neišsprendė, nes 1882 m. birželio 15 d. Trutnevas kreipėsi į Vilniaus švietimo apygardos globėją prašydamas pervesti mokyklą atgal į senas patalpas⁴⁰, kurios ne tik kad buvo ankštos, bet dar ir reikalavo remonto.

„Lietingomis dienomis pro lubas teka vanduo, kuris liejasi upėmis per sienas, gadindamas jas, lubas, klasės baldus ir piešinius <...>. Be to, piešimo klasėje kai kurias grindų lentas reikia pakeisti naujomis, pačios grindys, vaikščiojant po klasę, kliba, o kartu su jomis kilnojasi stalai ir viskas, kas ant jų padėta; ši aplinkybė smarkiai trukdo normaliam piešimui“, – skundėsi Trutnevas 1884 m. sausį⁴¹.

Tų pat metų vasarą buvo atliktas Piešimo mokyklos remontas, bet patalpų trūkumo klausimas taip ir liko neišspręstas. 1890 m. mokykla persikėlė į II gimnazijos patalpas, bet dėl nežinomų priežasčių po metų vėl grįžo į senojo universiteto pastatą⁴².

Nepaisant organizacinių trūkumų, pats mokymosi procesas vyko sklandžiai. 1891 m. ataskaitoje Švietimo apygardos globėjui Trutnevas rašė, jog „besimokančiųjų pažangumas apskritai buvo

³³ RVIA SP, f. 789, apr. 14, b. 31-T, l. 70–71.

³⁴ Rybakovo straipsnyje apie Vilniaus piešimo mokyklą teigiama, kad 1879 m. VPM mokėsi 123 mokiniai, t. y. dukart daugiau nei 1869 m.

³⁵ RVIA SP, f. 789, apr. 14, b. 31-T, l. 7.

³⁶ LVIA, f. 567, apr. 5, b. 434, l. 1; apr. 11, b. 3883, l. 2.

³⁷ Ten pat, b. 2364, l. 23–24.

³⁸ Ten pat, l. 28, 47–48.

³⁹ RVIA SP, f. 789, apr. 11, b. 44, l. 38.

⁴⁰ LVIA, f. 567, apr. 9, b. 444, l. 1–2.

⁴¹ Ten pat, b. 2719, l. 1–2.

⁴² Ten pat, l. 8; А. Миловидов, Академик..., p. 10.